

Nieuw standaardwerk: 'De fossiele zeezoogdieren van Nederland'

Dick Mol [honorair onderzoeker, Natuurhistorisch Museum Rotterdam; dickmol@telfort.nl]

Het was een drukte van belang op zaterdag 25 maart 2023 in Naturalis in Leiden. Het auditorium was bomvol. Velen waren afgekomen op de presentatie van een lijvige publicatie: een hardcover boek over fossiele zeezoogdierresten uit Nederlandse bodem. Van die fossiele resten zijn er een heleboel. Fossiele walvissen, zeehonden, walrussen en zelfs zeekoeien hebben de afgelopen drie decennia in de belangstelling gestaan. Door burgerwetenschappers (*citizen scientists*) worden bijna dagelijks fossiele botten, tanden en kiezen verzameld op onze met zeezand gesuppleerde stranden, bij infrastructurele werken en als bijvangst van de Noordzeevervisserij. Veel van die skeletresten en gebitselementen hebben toebehoord aan landzoogdieren zoals wolharige mammoeten, steppewisenten en roofdieren. Maar er worden ook resten gevonden van mariene zoogdieren zoals balein- en tandwalvissen, zeehonden en walrussen. Een halve eeuw geleden kregen die fossielen van mariene zoogdieren maar weinig belangstelling. Ze konden maar moeilijk op naam worden gebracht. Daar kwam gelukkig verandering in. Klaas Post, thans als honorair onderzoeker verbonden aan het Natuurhistorisch Museum Rotterdam en Noud Peters hebben veel tijd gestoken

in het op naam brengen van die tanden en botten, en deze uitvoerig bestudeerd. Zij hebben zich ontwikkeld tot ware experts. Door heel veel vergelijkingen is er in de afgelopen jaren een schat aan gegevens over zeezoogdieren vrijgekomen. Al die gegevens zijn nu gebundeld in een fraai vormgegeven boek. De auteurs hebben de laatste twee jaar heel veel tijd en energie gestoken in het schrijven van een leesbaar en ruim geïllustreerd boek, getiteld 'De fossiele zeezoogdieren van Nederland – Van minizeehond tot reuzenpotvis'. En bij zo'n belangrijk werk hoort natuurlijk een interessante en gezellige presentatie.

Eerste exemplaar

Rob Buiten, onder andere bekend van het radioprogramma 'Vroege Vogels' luide de presentatie in met een interview met de schrijvers. Om beurten gaven de auteurs boeiende antwoorden. Daardoor werd onmiddellijk duidelijk waarom zo'n boek samengesteld moest worden en, niet minder belangrijk, hoe zoiets tot stand komt. Er ontbrak een goed en helder overzicht van al

die vondsten van zeezoogdieren. Het is uiteindelijk een schitterend geïllustreerd boek geworden met origineel artwork van onder anderen Remie Bakker van Manimal Works uit Rotterdam. Er werden die middag in Naturalis vier eerste exemplaren uitgereikt. Het allereerste exemplaar mocht Kees Moeliker, de directeur van Het Natuurhistorisch, in ontvangst nemen. Klaas Post wees in een korte toelichting op de grote verdiensten van Kees door steeds maar weer klaar te staan om de collectie van het museum beschikbaar te stellen voor onderzoek. Maar ook voor zijn passie waaruit de auteurs inspiratie hebben opgedaan om uiteindelijk ook dit boek te produceren.

Boekbespreking

In 1931 promoveerde en publiceerde dr A.B. van Deinse (op) zijn proefschrift 'De Fossiele en Recente Cetacea van Nederland'. Een toentertijd compleet overzicht van walvisachtigen die de Noordzee en de Nederlandse bodem hadden prijsgegeven. Heel lang gold dit werk als een naslagwerk. Ik heb er altijd dankbaar gebruik van

▲ Rob Buiten (links) begeleidt auteurs Noud Peters (midden) en Klaas Post bij de boekpresentatie. (Dick Mol)

▲ Kaakfragment van een jonge walrus (*Odobenus rosmarus*) uit het Laat-Pleistoceen van de Noordzee, ex-collectie Klaas Post (NMR999100003766). (Bram Langeveld)

Hardcover voor een vriendenprijs

Het boek is voor slechts € 19,50 te koop in onze Museumwinkel en online (inclusief verzendkosten) voor € 25,- bij GBU Uitgevers (via: [uitgaven.gbu.nl/boeken/](http://uitgaven.gbu.nl/)).

andere beschreven soorten gemaakt door paleo kunstenaar Remie Bakker.

In dit overzicht over de fossiele zeezoogdieren van Nederland ontbreekt een lijst van instellingen met omvangrijke collecties skeletdelen van deze beesten niet: van Ecomare op Texel tot en met het Zeeuws Museum in Middelburg en natuurlijk de zeer omvangrijke collectie van Het Natuurhistorisch, waar de verzameling van Klaas Post is ondergebracht. Het behoeft dan ook geen betoog dat veel van de afgebeelde skeletresten zich bevinden in de collectie van Het Natuurhistorisch. Het laatste hoofdstuk bevat een goed en bijna compleet overzicht van literatuurbronnen per hoofdstuk dat het zoeken vergemakkelijkt.

Als we bedenken hoeveel tijd en energie, en vooral ook passie gestoken is in het op naam brengen van de duizenden fossiele zeezoogdierresten, het vergelijken en het onderzoeken, en af en toe vastleggen als vondstmelding en zelfs het beschrijven van nieuwe soorten, dan moeten we heel erg blij en dankbaar zijn dat Klaas Post en Noud Peters de moeite hebben genomen dit boek te maken. In vergelijking met het, indertijd baanbrekende, werk van Van Deinse van bijna een eeuw geleden, hebben de auteurs hun verantwoording genomen: alles op een heldere en illustratieve wijze delen met heel veel verzamelaars en leken in 'De fossiele zeezoogdieren van Nederland. Van minizeehond tot reuzenpostvis.' Laat dit het naslagwerk zijn voor de komende honderd jaar. Ik ga het in ieder geval zo gebruiken. ◀

Bronnen

Deinse, A.B. van 1931 - De Fossiele en Recente Cetacea van Nederland - Uitgeverij H.J. Paris, Amsterdam
 Post, K. & N. Peters 2023 - De fossiele zeezoogdieren van Nederland – Van minizeehond tot reuzenpotvis - Uitgeverij GBU printmedia, Urk

gemaakt. Maar sinds 1931 is er heel veel nieuw materiaal verzameld van fossiele mariene zoogdieren, niet alleen van de walvisachtigen maar ook van zeehonden, walrussen en ook zeekoeien. Aanvankelijk nog in kleigroeven in het oosten van ons land, maar later ook van de Noordzeebodem. Maar het ontbrak in ons land aan specialisten op dit gebied, cetologen (walvisdeskundigen), die deze fossiele tanden en botten op naam konden brengen, laat staan interpreteren. Vaak luidden de determinaties dan ook in de trant van 'skeletelement van een marien zoogdier', of 'walrus, zeehond of iets van die strekking'. Tot drie decennia geleden.

Tertiaire afzettingen in de Gelderse Achterhoek, Liessel en Mill-Langenboom in Noord-Brabant, de Westerschelde in Zeeland maar ook de bodem van de Noordzee (de bijvangst van de boomkorvisserij), leverden enorme hoeveelheden fossiele zoogdierresten, waaronder skeletdelen van mariene zoogdieren. Het was Klaas Post die zich toen ontwikkelde tot een ware specialist op het terrein van de fossiele walvisachtigen en in zijn kielzog volgde Noud Peters. De kennis van deze twee professionele amateurs heeft een schitterend, 112 pagina's tellend en ruim geïllustreerd boek opgeleverd.

Het boek begint met de behandeling van heel veel interessante wetenswaardigheden over de zeezoogdieren, van minizeehond tot en met reuzenpotvis en

– hoe kan het ook anders – hun evolutiegeschiedenis en de taxonomische indeling. Hierdoor is het boek ook uitermate geschikt voor onderwijsdoeleinden. Uiteraard wordt alles zeer begrijpelijk uiteengezet en bovendien voorzien van duidelijke tekeningen en foto's. Een zeer helder overzicht!

In het tweede hoofdstuk worden de vindplaatsen van fossiele zeezoogdieren in Nederland beschreven en ook de uitgevoerde expedities op de Noordzee en de Westerschelde in Zeeland. Deze vistochten met een kotter werden vanuit Het Natuurhistorisch georganiseerd. Dat ook de strandvondsten van onze kusten, zoals vermaarde vindplaatsen als de Zeeuwse kusten, Maasvlakte 2 en de Zandmotor aan de orde komen, behoeft geen betoog. Verderom, alles voorzien van schitterende en met smaak uitgezochte foto's.

Een veelheid aan soorten wordt uitvoerig behandeld in hoofdstuk 3, het omvangrijkste deel van dit boek. Geen soort die ontbreekt, van de eocene oerwalvissen (Archaeoceti) tot en met de doejons (zeekoeien) uit de Gelderse Achterhoek en de provincie Zeeland. We lezen hier onder andere uitvoerig over de ruim zeven meter lange De Vos-vinvis (*Nehalennia devossi*) die ter ere van dr. John de Vos, voormalig conservator van Naturalis in Leiden, zo genoemd is. Dit hoofdstuk is voorzien van schitterend en niet eerder gepubliceerd artwork van deze primitieve vinvis en van